

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 9(27) 2023

Київ – 2023

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»):
журнал. 2023. № 9(27) 2023. С. 732

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

**Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук з державного управління» (Рішення від 16.05.2023, № 6/5-23)**

*Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології
Наталії Калиновської.*

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григорівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пилі (м. Піла, Польща)
9. Гвоздзьєв Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Іванюк Г.І. <i>ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ЗМІН</i>	219
Кононенко О.І., Гудімова А.Х., Курова А.В. <i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ</i>	232
Кузнецов О.В., Співак Я.О., Співак Л.А., Костенко Д.В., Чернуха Н.М. <i>ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ У ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ</i>	245
Кузьменко І.А. <i>ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	255
Лучко В.М., Лучко В.С. <i>МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВИКОРИСТАННЮ ПЛАТФОРМ ПРИ ЗМІШАНОМУ ТА ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ</i>	269
Мізюк В.А. <i>ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ</i>	281
Молдованов А.В. <i>АСПЕКТНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФАСИЛІТАЦІЇ</i>	293
Мукан Н.В., Гелеш А.В., Мукан О.В. <i>ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ПРАКТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»</i>	303
Нечитайло Л.Я., Курас Л.Д., Дзяман О.І. <i>АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	315
Олійник Н.А., Коваль Т.В., Басюк А.М. <i>ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ВИХОВАННІ ТОЛЕРАНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	326

УДК 378.091.12-051:159.923

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-219-231](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-219-231)

Іванюк Ганна Іванівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, тел.: (095)074-32-72, <https://orcid.org/0000-0001-7758-5121>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ЗМІН

Анотація. У статті актуалізовано науково-практичну проблему психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку студентів педагогічних спеціальностей в умовах реалізації нових освітніх стандартів і подолання негативних травматичних наслідків воєнного часу. Проблематика статті містить міждисциплінарну інформацію, основні положення висвітлені на засадах людино-ствірних концептів дослідження психолого-педагогічного супроводу врівноваження особистісного та професійного і практичного векторів у підготовці педагогів нової генерації з притаманними їм морально-етичними, патріотичними, громадянськими і професійними якостями.

Для виконання мети і завдань дослідження здійснено підбір і використано низку методів: теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення); емпіричних (педагогічний експеримент, спостереження, опитування, анкетування, інтерв'ювання, математичної статистики) із використанням цифрових інструментів, зокрема гугл форми. Організація і проведення дослідження на засадах синергетичного, аксіологічного, компетентнісного, антропологічного підходів дало змогу цілісного студіювання наукової проблеми та узагальнення й інтерпретації отриманих результатів за динамічним, інтраперсональним, когнітивним критеріями. У змісті статті подано теоретично обґрунтоване базове поняття – «психолого-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога», що містить нове розв'язання завдань наукового пошуку. Схарактеризовано, виокремлені на констатувальному етапі експерименту, тенденції психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах реалізації нових освітніх стандартів: переважання в студентів професійної мотивації над ціннісно-особистісним зростанням; незріле розуміння значення емоційного інтелекту для подальшої професіоналізації майбутніх педагогів і їхньої успішної професійної діяльності; позитивне сприйняття студентами технологій активного навчання,

цифрових технологій та інструментів та відсутністю готовності, досвіду і вмінь їх використовувати в освітньому процесі. Розкрито сутнісні особливості встановлених етапів психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в освітньому процесі закладу вищої освіти: мотиваційно-пізнавального, конструктивно-діяльнісного, рефлексійно-прогностичного, ціннісно-ідентифікаційного. Матеріал статті містить проміжні результати дослідження з наукової теми. Концептуальні ідеї, що становлять архітектуру статті стануть основою для подальшого дослідження заявленої проблематики.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, особистісно-професійний розвиток, майбутні педагоги, освітні стандарти, загальні компетентності, професійні компетентності (за виконанням професійних функцій), тенденції, етапи.

Ivaniuk Hanna Ivanivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Educology and Psychological and Pedagogical Sciences, Borys Grinchenko Kyiv University, Bulvarno-Kudriavska St., 18/2, Kyiv, 04053, tel.: (095)074-32-72, <https://orcid.org/0000-0001-7758-5121>

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF EDUCATIONAL CHANGES

Abstract. The article updates the scientific and practical problem of psychological and pedagogical support of personal and professional development of students of pedagogical specialties in the frame of new educational standards implementation and overcoming the negative traumatic consequences of wartime. The issues of the article contain interdisciplinary information, the main provisions are highlighted on the basis of human-made research concepts of psychological and pedagogical support of balancing personal and professional and practical vectors in the training of teachers of a new generation with their inherent moral, ethical, patriotic, civic and professional qualities.

To fulfill the purpose and tasks of the research, a number of methods were selected and used: theoretical (analysis, synthesis, generalization); empirical (pedagogical experiment, observation, survey, questionnaire, interview, mathematical statistics) using digital tools, in particular Google Forms. The organization and conduct of research on the basis of synergistic, axiological, competence, and anthropological approaches made it possible to study a scientific problem holistically and generalize and interpret the obtained results according to dynamic, intrapersonal, cognitive criteria. The content of the article presents a theoretically grounded basic concept – «psychological and pedagogical support of the personal and professional development of the future teacher», which contains a

new solution to the tasks of scientific research. The tendencies of psychological and pedagogical support of personal and professional development of future teachers in the frame of new educational standards implementation are characterized and highlighted at the ascertaining stage of the experiment: predominance of professional motivation in students over value-personal growth; immature understanding of the importance of emotional intelligence for further professionalization of future teachers and their successful professional activity; students' positive perception of active learning technologies, digital technologies and tools and the lack of readiness, experience and skills to use them in the educational process. The essential features of the established stages of psychological and pedagogical support of the personal and professional development of future teachers in the educational process of a higher education institution are revealed: motivational-cognitive, constructive-active, reflective-prognostic, value-identifying. The material of the article contains intermediate results of research on a scientific topic. The conceptual ideas that make up the architecture of the article will become the basis for further research of the stated problem.

Keywords: psychological and pedagogical support, personal and professional development, future teachers, educational standards, general competences, professional competences (by performing professional functions), trends, stages.

Постановка проблеми. Дослідження заявленої проблеми зумовлено травматичними соціальними трансформаціями воєнної доби і потребами подолання руйнувань в освітній галузі, зокрема освітніх втрат і розривів, а також потребами розбудови якісної освіти в Україні відповідно до кращих європейських і світових практик. У структурі змісту фахової підготовки вчителів нині першорядними є людинознавчі аспекти, а саме: розкриття знань про людину та її цінності, розвиток емоційного інтелекту, здоров'я збереження і способи виживання в кризових ситуаціях. Варто зауважити, що підготувати дитину до життя може лише вмотивований учитель, який сам володіє загальними і професійними компетентностями (за професійною діяльністю). Саме тому на часі врахування співмірності особистої та професійної складових освітньо-професійних програм підготовки вчителів у закладах вищої освіти. У цьому контексті потребує осмислення сутності та вироблення практичних рекомендацій щодо психолого-педагогічного супроводу підготовки вчителів, відповідно до нових соціальних запитів і потреб суспільства. Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутнього вчителя відповідає потребам людини цифрової цивілізації оволодівати знанням, що розкривають особистісний потенціал і шляхи та засоби його розвитку в різних видах діяльності, а також вміннями їх творчого застосування у швидко змінному світі, примноження нових знань і діяльностей, корисних для особистісно-професійного зростання. Йдеться насамперед про наближення психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до потреб дитини, учня, родини,

суспільства. Наукову проблему розглядаємо в руслі підготовки професійної підготовки вчителя закладу загальної середньої освіти (початкової школи), вихователя закладу дошкільної освіти.

У науковому та експертному середовищах проблема підготовки педагогів є актуальною та становить дослідницький інтерес. За результатами теоретичного аналізу з'ясовано дослідженість, зазначеної в статті наукової проблеми у працях сучасних українських і зарубіжних учених. Встановлено, що здебільшого в сучасному науковому дискурсі поняття «професійна підготовка» характеризують як «процес оволодіння» здобувачем освіти ключовими компетенціями, актуальними професійними знаннями, вміннями і способами професійної діяльності. З огляду на те, що осердям, будь-якої, насамперед професійної діяльності вчителя є здатність і готовність кожного до розвитку та саморозвитку в змінних умовах, висновуємо міркування: магістральні зміни в системі дошкільної та загальної середньої освіти можуть вносити фахівці, які відповідають не лише нинішнім, але й довготерміновим стратегіям суспільства. Саме тому на часі вдосконалення психолого-педагогічного супроводу фахової підготовки вчителя, вихователя в особистісному та професійному сенсах.

Грунтуючись на цьому, предметом наукового дискурсу є різні аспекти психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах освітніх змін, що увиразнюються завданнями щодо реалізації нових освітніх стандартів, зокрема тих, визначають професійно-педагогічну підготовку вчителя в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами аналізу теоретичних джерел виявлено зацікавленість наукового середовища різними аспектами підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей. Так, у контексті професійної підготовки майбутніх педагогів, В. Ковальчук [1], М. Князян, О. Хромченко [2], В. Фрицюк [3] розглядають проблему саморозвитку студентів. У працях І. Зязюна, О. Лавріненка, М. Солдатенка професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів висвітлена у сув'язі із розвитком їхньої педагогічної майстерності [4].

Дослідження, заявленої в статті наукової проблематики, характеризується тяглістю напрацювань авторського колективу (Київський університет імені Бориса Грінченка): питання структури, покомпонентна характеристика особистісно-професійного розвитку студентів у професійній підготовці, критерії та індикатори дослідження цього феномену висвітлено у наукових доробках Г. Іванюк, Л. Куземко, О. Венгловської, І. Новик, Є. Антипіна [5; 6; 7; 8].

Оскільки міждисциплінарний вимір заявленого дослідження ґрунтується на врахуванні психологічної та педагогічної компонент підготовки вчителя, інтерес становлять наукові здобутки сучасних українських і зарубіжних учених із суголосних напрямків до проблеми. У руслі дослідження проблеми

психолого-педагогічного супроводу підготовки педагогів в умовах реалізації нових освітніх стандартів науковий інтерес становлять праці К. Роджерса, зокрема ті що висвітлюють ідеї цілісності психічної, фізичної і духовної природи людини [9]. У перебігу дослідження виявлено достатньо слушну позицію А. Бандури про вплив сприйнятої самоефективності на академічний розвиток студентів («Усвідомлення самоефективності в когнітивному розвитку та функціонуванні») [10]. У наведеній вище за текстом статті, дослідник заявленої проблеми приділяє увагу доведенню домінуючого переконання власної самоефективності здобувачів вищої освіти, що зумовлює їхню усвідомлену мотивацію та сходження до нових, більш досконалих навчальних досягнень. Ми погоджуємось із думкою автора про випереджувальний характер усвідомленої самоефективності у продуктивній діяльності майбутнього вчителя, вихователя. Важливо, що здобувач вищої освіти, який усвідомлює власні професійні інтереси, здійснює пошук шляхів і засобів самопізнання та саморозвитку і надалі може впливати на покращення освітнього простору як в широкому сенсі так і, освітніх середовищ університетів, закладів повної загальної середньої освіти (початкової школи), творити освітні осередки. Відповідно до предмета нашого дослідження, окремі аспекти висвітлено в праці «Becoming a teacher: Coordinating past, present, and future selves with perspectival understandings about teaching» [11]. Автор наведеної вище статті акцентує увагу на розкритті характеристик, щодо сутності динаміки становлення майбутнього вчителя в процесі навчання та самонавчання; висвітлено сутнісні особливості зв'язків між окремими аспектами професійного розвитку студента у процесі навчання, що ґрунтуються на його особистій мотивації.

Викладене вище, дає підстави резюмувати таке: у науковому полі дослідницький інтерес до проблеми професійної підготовки вчителів є доволі сталий. Окремі напрями цієї проблеми вчені подають під різним кутом зору та рівнем її актуалізації. У контексті розбудови нової української школи достатньо гострою є проблема вдосконалення підготовки вчителів на засадах людинотвірних, світоглядних концептів.

Мета статті. Висвітлення актуалізованих наукових положень психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах реалізації освітніх стандартів.

Виклад основного матеріалу. За результатами категоріального аналізу уточнено сутність поняття психолого-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів, що розглядаємо як доцільно організований процес психолого-педагогічного забезпечення суб'єктності здобувачів вищої освіти задля їхнього особистісного і професійного розвитку в контексті виконання майбутніми педагогами трудових функцій, що ґрунтуються на загальних (громадянській, культурній, лідерській, соціальній, комунікативній) і професійних компетентностях за трудовою дією

(психологічній, емоційно-етичній, партнерській, навчання впродовж життя, рефлексивній, психоемоційній).

Для проведення дослідження нами обрано групу теоретичних та емпіричних методів. Теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення) методи уможливили вивчення стану проблеми в педагогічній теорії, з'ясування сутності базових понять дослідження, виокремлення індикаторів і рівнів особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів. Емпіричні – педагогічний експеримент, спостереження, опитування, анкетування, інтерв'ювання; методи математичної статистики.

Студіювання законів про освіту в Україні («Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про повну загальну середню освіту» (2020)), Професійних стандартів за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [12], «Вихователь закладу дошкільної освіти» [13] та співставний аналіз психолого-педагогічного супроводу особистісного і професійного розвитку студентів педагогічних спеціальностей уможливили уточнити взаємозв'язки цього процесу з формування у майбутніх фахівців загальних компетентностей (громадянської, культурної, лідерської, соціальної, комунікативної), а також професійних компетентностей за трудовою функцією – психологічної, емоційно-етичної, партнерської, навчання впродовж життя, рефлексивної, психоемоційної.

Проблема психолого-педагогічного супроводу актуалізована в контексті педагогічного феномена особистісно-професійного розвитку (саморозвитку) майбутніх педагогів, який розглядаємо в руслі формування особистісних та професійних якостей майбутніх педагогів, здатності, готовності до розвитку й саморозвитку задля продукування нових ідей і способів діяльності на основі здобутих знань та вироблення власної траєкторії професійного зростання, про що йдеться в статті «Self-Development as a Factor in the Professional Growth of Future Teachers» (авт. Г. Іванюк) [14].

Планування та організація дослідження здійснено на засадах взаємопов'язаних методологічних підходів, а саме: синергетичного, компетентнісного, аксіологічного, антропологічного. Ми свідомі того, що синергетичний підхід забезпечує розгляд проблеми з урахуванням існуючих зв'язків і цілісності, встановлення характеристик усіх аспектів педагогічних явищ і процесів. Компетентнісний підхід до дослідження, заявленої вище за текстом наукової проблеми, дає змогу дослідити вплив психолого-педагогічного супроводу на особистісний і професійний розвиток майбутніх педагогів у контексті їхньої здатності і готовності до виконання професійних функцій і навчання впродовж життя. У руслі наукової проблеми дослідження вагоме місце належить аксіологічному підходу, що визначає ціннісно-орієнтовану людиноцентричну стратегією підготовки педагогів. Антропологічний

підхід є визначальним у процесі вивчення освіти людини як біосоціального індивіду, становлення і розвиток якого є головною метою. З опорою на антропологічний підхід з'ясовано особистісний і професійний компоненти психолого-педагогічного супроводу підготовки майбутніх педагогів. З метою забезпечення якості дослідження зазначеної в статті наукової проблеми уточнено критерії. До групи критеріїв віднесено такі: динамічний (врахування розвитку в здобувачів вищої освіти особистісних і професійних змін, що зв'язані з проявами руху та змін особистісних якостей людини), інтраперсональний (прийняття себе і розуміння себе – уявлення про себе в своєму актуальному стані із урахуванням своїх переживань і думок, повага і довіра до власного вибору, здатність до самостійного вибору, відповідальна свобода). Ми формулюємо інтраперсональний критерій відповідно до наукової позиції К. Роджерса [15]. Когнітивний критерій (мірило пізнання) дає змогу встановити не лише знання про людину та її становлення і розвиток на різних вікових етапах, а й особистий світоглядний і професійний поступ майбутнього педагога. Для вивчення стану психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку студентів педагогічних спеціальностей у практиці закладів вищої освіти проведено гугл опитування здобувачів вищої освіти (педагогічних спеціальностей) та узагальнено результати. Статистична вибірка становить 694 особи (494 – здобувачі вищої освіти спеціальностей: 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта; 200 – слухачі курсів підвищення кваліфікації (вихователі закладів дошкільної освіти, вчителі закладів загальної середньої освіти (початкова школа). Вивчення проводилось на базі трьох університетів України.

Проведений аналіз уможливив виокремити провідні тенденції з досліджуваної проблеми, що розглядаємо як домінуючий напрям психолого-педагогічного супроводу підготовки педагогів, детермінований цільовими, ціннісними, процесуальними особистісно-професійними сенсами у сув'язі з стандартизованими візіями і місією.

За результатами опитування респондентів на констатувальному етапі дослідження з'ясовано переважання професійної мотивації у здобувачів вищої освіти (за бакалаврською освітньою програмою) над ціннісно-особистісним зростанням. Така ж картина простежується у відповідях педагогів-практиків: студентів заочної форми навчання з досвідом професійно-педагогічної діяльності та слухачів курсів підвищення кваліфікації.

З поміж виокремлених тенденцій виявлено переважання в студентів незрілості розуміння значення емоційного інтелекту для подальшої професіоналізації майбутніх педагогів і їхньої успішної професійної діяльності. До з'ясованих тенденцій віднесено позитивне сприйняття майбутніми вчителями та вчителями-практиками технологій активного навчання, цифрових технологій, інструментів та відсутністю готовності, досвіду і вмінь їх використовувати в освітньому процесі закладів: загальної середньої освіти, дошкільної освіти.

За визначеними критеріями, які подано вище за текстом, встановлено й охарактеризовано етапи психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах освітніх змін, що пов'язані з упровадженням нових освітніх стандартів. Опитування студентів проведено в онлайн форматі за допомогою гугл форми. За результатами вивчення стану досліджуваної проблеми в практиці, з'ясовано кількісні показники щодо потреб у психолого-педагогічному супроводі особистісно-професійного розвитку студентів 1-5 курсів спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, педагогів-практиків ЗДО, ЗЗСО. Встановлено, що студенти перших курсів мають потребу у такому супроводі (70,20%), студенти другого курсу – (64,5%) мають очікування щодо психолого-педагогічного супроводу в їхньому особистісному та професійному розвитку, 55% студентів третього курсу і 50,5% студентів четвертого курсу вказують на потреби щодо психолого-педагогічного супроводу їхнього особистісного і професійного становлення. Дещо нижчими є показники, що їх демонструють студенти другого (магістерського) рівня вищої освіти – 40% та педагоги-практики ЗДО, ЗЗСО – 30,20%.

За результатами констатувального етапу дослідження виокремлено етапи психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах реалізації нових освітніх стандартів, а саме: мотиваційно-пізнавальний, конструктивно-діяльнісний, рефлексійно-прогностичний, ціннісно-ідентифікаційний.

На мотиваційно-пізнавальному етапі психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку здобувачі вищої освіти (1 курс) є носіями репродуктивних цінностей, а у взаємодії з іншими людьми продукують ті цінності, що сформувалися в них під час шкільного навчання; для цієї групи студентів особистісні сенси є домінуючими над професійними, що є визначальним чинником формування мотивації до педагогічної діяльності. Здебільшого студенти цієї групи мають труднощі інформаційно-аналітичного та інтерпретаційного характеру. Очевидним є брак у студентів на початках навчання усвідомленого засвоєння знань про людину та її цінності, сутність і розвиток психічних процесів людини, шляхи її особистісного зростання. Тому першорядними є знання про анатомію та фізіологію людини. Насамперед в умовах військових дій на теренах України важливі знання та вміння, навички і способи охорони життєдіяльності дитини (людини), педагогічної і психологічної антропології.

З'ясовано, що на конструктивно-діяльнісному етапі психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного саморозвитку студенти педагогічних спеціальностей задля їхнього особистісного розвитку виявляють готовність до адаптації в нових життєвих і професійних умовах, що супроводжуються викликами освітніх змін. Студенти, які ввійшли до цієї групи самостійно або під супроводом консультанта здійснюють добір

діагностичних (цифрових) інструментів для вирішення завдань особистісно-професійного саморозвитку. Для реалізації власних очікувань щодо набуття професійних компетентностей, окреслених у чинних професійних стандартах, роблять певний поступ у засвоєнні та продукуванні нових знань про людину та її психічні процеси, здійсненні самодіагностики та рефлексії. На другому етапі студенти виявляють інтерес до роботи в команді та відстоюванні особистої позиції, проектування власної дорожньої карти саморуку. Важливо, що на відміну від першого етапу на практиці студенти демонструють власний стиль професійної комунікації, виявляють готовність вміння адаптувати корисні дані (контент) і розробляти освітній продукт (блог, сайт, посібник, методичні рекомендації, дидактичні ігри тощо). Нові знання і способи діяльності сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів як в їхньому особистому, так і в професійному зростанні, а саме: здійсненні дослідницько-пошукових проєктів та впровадження їх результатів в освітній процес закладів загальної середньої та дошкільної освіти. На цьому етапі в майбутніх педагогів чітко простежуємо готовність до рефлексії особистісного і професійного зростання й аналізу характеру саморуку, розроблення дорожньої карти особисто-професійного саморозвитку.

Вивчення змісту діагностичних карт професійного розвитку студентів, заповнених у перебігу навчальної (психолого-педагогічної) практики, дало можливість констатувати, що вони демонструють інтерес до особистісно-професійного самопізнання й саморозвитку, однак відчувають труднощі щодо вибору адекватного діагностичного інструментарію. Як засвідчили результати опитування, для студентів першого, другого курсів першорядними є цінності міжособистісного спілкування, партнерської взаємодії, натомість особистісні світоглядні цінності ще не набули для них пріоритетне значення.

На рефлексійно-прогностичному етапі психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах реалізації нових освітніх стандартів першорядним є усвідомлення особистих сенсів і візій педагога-фахівця. Нова стратегія підготовки фахівців ґрунтується на діяльнісних та дослідницьких засадах, у яких пошуково-дослідницька компонента є домінантною. Формування в майбутніх педагогів умінь добирати діагностичний інструментарій та проводити діагностику розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, вивчати та впроваджувати в освітній процес психолого-педагогічні умови, що сприятимуть підготовці дітей до життя в змінних соціальних і культурних середовищах реалізуються в процесі вивчення інтегрованих навчальних дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Людинознавство», «Педагогічне партнерство» та в перебігу проходження студентами навчальних практик. Виконання цих завдань залежить від того, наскільки в майбутніх фахівців сформовані вміння здійснення діагностики власних потреб щодо особистісно-професійного зростання та готовність вибудувати власну траєкторію особистісно-

професійного розвитку й адекватно реагувати на зміни в різних суспільних сферах. З цією метою зміст наведених вище навчальних дисциплін та програми практик оновлено й розширено завданнями, що спрямовані на формування умінь добирати інструментарій для вивчення власних потреб, можливостей щодо особистісно-професійного зростання. Так, наприклад, під час вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» студенти виконують завдання з проведення самодіагностики щодо вивчення сформованості особистісних якостей та професійних компетентностей, які притаманні педагогові, створюють самопрезентації «Я – майбутній педагог»; у змісті навчальної дисципліни «Педагогічне партнерство» містяться завдання щодо підготовки запитань для проведення уявного інтерв'ю із представником педагогічної думки (минулого чи сучасності) щодо з'ясування змін вимог до особистісно-професійного розвитку педагогів, розроблення плану щодо підвищення власного рівня готовності до проектування педагогічного партнерства з учасниками освітнього процесу в умовах освітніх змін. У перебігу проходження навчальних практик студенти першого та другого курсів (спеціальності: дошкільна освіта, початкова освіта) укладають каталог діагностичного інструментарію та створюють діагностичну карту власного особистісно-професійного розвитку. У перебігу навчання студенти мають можливість обирати різні шляхи для особистісного та професійного зростання як у процесі навчальної діяльності (варіативна складова освітньої програми), так і у процесі позааудиторної роботи: участь у тренінгах, майстер-класах, вебінарах, проходження навчальних онлайн-курсів на освітніх платформах «EdEra», «Освіторія», «EdCamp» та ін. Такий підхід дає можливість студентам задовольнити власні потреби щодо пошуку шляхів самореалізації та самоактуалізації, розширення форм та способів особистісно розвитку і збагачення професійного досвіду.

Висновки. У статті висвітлено результати дослідження заявленої наукової проблеми, зокрема зосереджено увагу на уточненні категоріального апарату з проблеми соціально-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів, яку розглядаємо у вимірі освітніх змін, зумовлених завданнями впровадження в освітній процес університетів нових освітніх стандартів, реалізації нових підходів до забезпечення психолого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкових класів. Психолого-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів розглядаємо в контексті прогностичного виконання ними трудових функцій згідно з чинними нині професійними стандартами, а саме в сув'язі формування загальних і професійних компетентностей. Актуальність психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах сьогодення встановлена експериментально.

Встановлені тенденції досліджуваного освітнього феномена дали змогу зробити висновки про необхідність урівноваження особистих та професійних ціннісних конструкцій, що сприятимуть підготовці педагогічної еліти, яка може з виробляти і поширювати ціннісні смисли та світоглядні і наукові погляди. Відповідно до поданих вище наукових узагальнень, у статті схарактеризовано, виокремлені за результатами наукового пошуку, етапи психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в освітньому процесі університету, а саме: мотиваційно-пізнавальний, конструктивно-діяльнісний, рефлексійно-прогностичний, ціннісно-ідентифікаційний, що дає змогу надалі дослідити компоненти: ціннісно-світоглядний, емоційно-ресурсний, процесуально-діяльнісний і розробити програму їх впровадження в освітній процес. Зміст статті містить матеріали проміжних результатів дослідження з наукової теми «Психолого-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах реалізації нових освітніх стандартів». Викладений матеріал становить підґрунтя для дослідження актуальної наукової проблеми, зокрема компонентів заявленого міждисциплінарного феномену, розроблення практико-орієнтованих програм реалізації.

Література:

1. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця: Монографія / За ред. В.А. Ковальчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 204 с.
2. Kniazian M., Khromchenko O. The esp lecturers' self-development competence in higher educational context. *The journal of teaching english for specific and academic purposes*. 2019. Vol. 7. №. 3. P. 385–393.
3. Фрицюк В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 542 с. URL: https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5166/dis_Frytsiuk_VA.pdf?sequence=3&isAllowed=y (дата звернення: 01.04.2023).
4. Розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів: колективна монографія / Зязюн І.А., Лавріненко О.А., Солдатенко М.М., Семенов О.М., Пономаревський С.Б., Іванова Т.В., Боровік О.М., Грищенко О.А., Тринус О.В., Падалка О.С. Національна академія педагогічних наук України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ, 2015. 340 с.
5. Ivaniuk H., Kuzemko L., Venhlovska O., Vovchok Y., Antypin Y. The use of digital tools in interdisciplinary projects of students' personal and professional self-development. *Amazonia Investiga*. 2022. Volume. 11. Issue 54. P. 94-108.
6. Іванюк Г., Венгловська О., Антипін Є. Особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів у процесі навчальних практик. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. Вип. 2 (63). С. 25–34.
7. Венгловська О., Куземко Л., Новик І. Використання інтернет-ресурсів в особистісно-професійному розвитку майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4 (88). С. 3–17.
8. Іванюк Г. І., Куземко Л. В., Новик І. М. Тренінг «Проектування мультимедійного середовища закладів загальної середньої та дошкільної освіти» як засіб формування цифрових навичок майбутніх педагогів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Том. 79. № 5. С. 73–89.

9. Rogers C.R., Freiberg H.J. *Freedom to learn*. Macmillan College Publishing Company, 1994. 406 p.
10. Bandura A. Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning. *Educational Psychologist*. 1993. № 28 (2). P. 117–148. DOI: 10.1207/s15326985ep2802_3.
11. Lee S., Schallert D. L. Becoming a teacher: Coordinating past, present, and future selves with perspectival understandings about teaching. *Teaching and Teacher Education*. 2016. Vol. 56. P. 72–83. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.02.004>.
12. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> (дата звернення: 30.03.2023).
13. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 19 жовтня 2021 року № 755-21. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 30.03.2023).
14. Ivaniuk H., Venhlovska O., Antypin Y., Vovchok Y. Self-Development as a Factor in the Professional Growth of Future Teachers. *Journal of History Culture and Art Research*. 2020. Vol. 9. No. 4. P. 77–86. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i4.2873>.
15. Rogers C. R. A Theory of Therapy, Personality, and Interpersonal Relationships: As Developed in the Client-Centered Framework. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A Study of a Science. Formulations of the Person and the Social Context*. 1959. Vol. 3, pp. 184-256. New York: McGraw Hill.

References:

1. Kovalchuk, V. A. (Eds.). (2011). *Profesiyni samorozvytok maibutnoho fakhivtsia [Professional self-development of the future specialist]: Monohrafiia*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
2. Kniazian, M., & Khromchenko, O. (2019). The esp lecturers' self-development competence in higher educational context. *The journal of teaching english for specific and academic purposes*, 7, 3, 385–393.
3. Frytsiuk, V. A. (2017). Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh pedahohiv do bezperervnogo profesiinoho samorozvytku [Theoretical and methodological principles of training future teachers for continuous professional self-development]. *Doctor's thesis*. Vinnytsia. Retrieved from: https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5166/dis_Frytsiuk_VA.pdf?sequence=3&isAllowed=y [in Ukrainian].
4. Ziazun, I.A., Lavrinenko, O.A., Soldatenko, M.M., Semenoh, O. M., Ponomarevskyi, S.B., Ivanova, T. V. (et al.). (2015). *Rozvytok i samorozvytok pedahohichnoi maisternosti maibutnikh uchyteliv: kolektyvna monohrafiia [Development and self-development of pedagogical skills of future teachers: a collective monograph]*. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].
5. Ivaniuk, H., Kuzemko, L., Venhlovska, O., Vovchok, Y., & Antypin, Y. (2022). The use of digital tools in interdisciplinary projects of students' personal and professional self-development. *Amazonia Investiga*, 11(54), 94-108.
6. Ivaniuk, H., Venhlovska, O. & Antypin, Y. (2020). Osobystisno-profesiyni rozvytok maibutnikh pedahohiv u protsesi navchalnykh praktyk [Personal and professional development of future teachers in the process of educational practices]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka – Continuous professional education: theory and practice*. (2), 25–34 [in Ukrainian].

7. Venhlovska, O., Kuzemko, L. & Novyk, I. (2019). Vykorystannia internet-resursiv v osobystisno-profesiinomu rozvytku maibutnikh pedahohiv [The use of Internet resources in the personal and professional development of future teachers]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 4 (88), 3–17 [in Ukrainian].
8. Ivaniuk, H.I., Kuzemko, L. & Novyk, I. (2020). Treninh «Proiektuvannia multymediinoho seredovyshcha zakladiv zahalnoi serednoi ta doshkilnoi osvity» yak zasib formuvannia tsyfrovyykh navychok maibutnikh pedahohiv [Training «Designing a multimedia environment of institutions of general secondary and preschool education» as a means of forming the digital skills of future teachers]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, 79 (5), 73–89 [in Ukrainian].
9. Rogers C.R., Freiberg H.J. (1994). *Freedom to learn*. Macmillan College Publishing Company, 406.
10. Bandura, A. (1993). Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning. *Educational Psychologist*, 28 (2), 117–148. DOI: 10.1207/s15326985ep2802_3.
11. Lee, S., Schallert, D. L. (2016). Becoming a teacher: Coordinating past, present, and future selves with perspectival understandings about teaching. *Teaching and Teacher Education*, 56, 72–83. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.02.004>.
12. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiinamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)» : Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 № 2736 [On the approval of the professional standard for the professions «Teacher of primary classes of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Teacher of primary education (with a junior specialist diploma)»: Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated 12.23.2020 № 2736]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> [in Ukrainian].
13. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity»: Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 19 zhovtnia 2021 roku [On the approval of the professional standard «Preschool teacher»: Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated October 19, 2021]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].
14. Ivaniuk, H., Venhlovska, O., Antypin, Y., & Vovchok, Y. (2020). Self-Development as a Factor in the Professional Growth of Future Teachers. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(4), 77–86. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i4.2873>.
15. Rogers, C. R. (1959). *A Theory of Therapy, Personality, and Interpersonal Relationships: As Developed in the Client-Centered Framework*. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A Study of a Science. Formulations of the Person and the Social Context* (Vol. 3, pp. 184-256). New York: McGraw Hill.